

דברי תורה וחינוך

א סילת פלבוץ

משפטים | הרב חיים איזנטל ראש ישיבה תיכונית חספין

בס"ד

מחיר החופש! הפער בין "נעשה לנשמע"

הפרשה פותחת בפרשיית עבד עברי, ומלמדת אותנו שעבד שלא רוצה לצאת לחופשי רוצעים את אוזנו. "וְאִם-אָמַר יֹאמֶר הָעֶבֶד אֶהְבֵּתִי אֶת-אֲדֹנָי אֶת-אִשְׁתִּי וְאֶת-בְּנֵי לֵא אֶצֵּא חֶפְשִׁי: וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל-הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל-הַדָּלֶת אֹ אֶל-הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת-אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעָבְדוּ לְעַלְמָּ: (שמות כא ה-ו).

רש"י מביא את המדרש: "אזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע." השפת אמת שואל על פי המדרש:

בפסוק אהבתי את אדוני כו' אשתי כו' בני לא אצא חפשי כו' ורצע כו' את אוזני ואמרו חז"ל אוזן ששמעה לי בני עבדים כו'. וקשה כיון דחטא במעשה ולא בשמיעה. למה יפגימו האוזן.

שאלה ראשונה היא מדוע האוזן היא האבר שבו ניתן העונש הרי החטא של העבד הוא בעשייה ולא בשמיעה. ועוד ניתן להוסיף ולשאול, הרי כל אדם שעובר עבירה היה ראוי שנרצע את אוזנו, ולומר "אוזן ששמעה בהר סיני..". כיצד היא מאפשרת לאדם לעבור עבירה?

וי"ל עוד בזה עפ"י דברי הזוהר פ' בהר בפסוק לחפשי חנם. חנם מן המצות ע"ש הדברים באורך. והענין הוא דבני ישראל אמרו אשר דיבר ה' נעשה ונשמע. פי' שאינם רוצין להפטר מן המצוה רק מוכנים לעולם לשמוע ולעשות רצונו ית"ש שעל זה נבראו וכל מגמתם לשמוע ולעשות. ואלו היו אומרים נעשה בלבד הי' נראה שמקיימים המצוה בלבד להיות יוצא ידי חובתו כדן. אבל מדת החסיד לפניו משורת הדין שאין די לו לצאת ידי חובתו. רק שמתלהב בכל עת לקיום מצות הבורא ית"ש.

השפת אמת מבחין בין שתי דרגות של קיום מצווה האחת של "נעשה", והיא בבחינת מה חובתי ואעשנה, לעומת דרשת של "נשמע", שהיא מדרגה שמבטאת רצון לשמוע את דבר ה' ולהתלהב מקיומן. האופי של נשמע הוא לרצות לשמוע עוד ועוד, ולהבין עוד יותר את מה שהוא כבר שהוא יודע.

"ולכן זה העבד הגם שיוכל להיות כי טוב לו אצל רבו ויכול לקיים המצות כפי מה שהוא".

שאלת הנוחות היא דבר המטריד את האדם, ויתכן שמבחינה זאת האדם מעדיף את מצבו כעבד, כיוון שיש מי שדואג לו לצרכיו הבסיסיים, למיטה, שולחן ואוכל. העבד מצידו כמובן צריך לשלם את חלקו ולקיים את עבודתו אך הוא נהנה מהשלווה והפטור מהדאגה ליום המחר כיון שרבו יסדר לו את העניין.

למעשה הגלות יש בה בחינה של הנוחות של העבדות, אמנם עם ישראל היה נתון בו לסיטואציות קשות לא פעם, יחד עם זאת הגלות היא מציאות הדומה לעבדות, בה אנו לא נדרשים לעמוד בה על נפשנו וגורלנו.

דברי תורה וחינוך

א סילת פלבוץ

משפטים | הרב חיים איזנטל ראש ישיבה תיכונית חספין

בס"ד

וכמו כן בגלות שאין יכולין לקיים כל המצות כראוי. מ"מ לפי מצב האדם יוכל להיות שבגלות מקיימים המוטל עלינו יותר משהיי' בזמן המקדש שהרי מצינו חטאים גדולים בזמן המקדש. כי כפום גמלא שיחנא והקב"ה מדקדק עם הקרובים אליו כחוט השערה. ואותן שאמרו חדל ממנו ונעבדה את מצרים כו' וכמו כן זכרנו את הדגה כו' לא היו רשעים גמורים. אלא שראו שזה הדרך נקל לפניהם לקיים המוטל עליהם.

אבל בניי נבראו להיות מוכנים רק לשמוע דבר ה' וצריכין לצפות לגאולה כדי להיות מוכן לקיים מצותיו בכל עת. אפילו שנהיי' בסכנה ביותר כל הקרב אל משכן ה' ע"ז הקדמנו נעשה לנשמע.

למרות המתואר, עם ישראל מצפה לגאולה כדי לשוב ולקיים את כל המצוות, וכדי לעשות זאת ברמה הגבוהה ביותר. יהודי רוצה לגור ליד בית-המקדש, גם אם כך הוא נמצא בסכנה גדולה יותר של "כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות". עם ישראל בוחר בקרבת אלוקים, גם אם הקב"ה מדקדק עם הקרובים אליו כחוט השערה.

במעמד הר-סיני אומרים בני-ישראל "נעשה ונשמע". בני ישראל נבראו להיות מוכנים לשמוע את דבר ה', לשאוף לחיי רוח המקיפים את כל רבדי החיים באופן חי ומלא. העבד שנוח לו בבית האדון מתכחש ל"נשמע", מעדיף הוא את ה'נעשה'. הוא מבכר את החיים בבית אדונו על פני חיי החרות; מוותר על שאיפות למדרגת חיים רוחנית גבוהה יותר, שכרוכה בדרישות גבוהות יותר של אלוקיו ממנו. לא רק העבד נוהג כך, אלא גם היהודי הקובע את הגלות כבית אדנות, ומוותר על חלומות למדרגת חיים גבוהה יותר. אמנם, יש והגלות מעניקה לאדם תנאים גשמיים טובים, שמאפשרים לו לקיים את כל המצוות הנדרשות ממנו. אולם, מי שאינו חולם, שואף ומצפה ליותר, פוגם ביכולת ה'שמיעה' של עם ישראל. יהודי מממש את סגולתו לשמוע ולהפנים את דבר ה' ואת היותו עבד ה', רק בארץ שבה האור האלוקי מקיף את כל מציאות החיים.

נראה שהתקופה שאנו חיים בה היא עוד גילוי של המושג "נשמע", היכולת של עמנו לקום להילחם, לחלום על עצמאות ולהסכים למסור את הנפש היא היציאה ממקום של העבדות אל החירות, להיות בני החורין, והחירות הזאת עולה במחיר דמים, אותו עם ישראל משלם בגבורה.

אנו יחלנו לצאת מהעבדות לחירות ומצטרפים לרצון ה' לגאול עמו.

שבת שלום